

Energie Beheer Nederland

Jongeren en de klimaatdiscussie

Hoe kijken Nederlandse jongeren
aan tegen klimaatverandering,
het klimaatakkoord
en de energietransitie?

ebn

Energising the transition

Introductie

In de aanloop naar de Klimaattop van Glasgow in november 2021 onderzocht Motivaction in opdracht van Energie Beheer Nederland de opinies van Nederlanders tussen 18 en 35 jaar rondom het thema energie en klimaat.

De UN Climate Change Conference, zoals de Glasgow top officieel heet, is een belangrijke mijlpaal bij het maken van mondiale afspraken rondom energie en klimaat. Doel van de conferentie is acties te bespreken die het bereiken van de klimaatdoelen van Parijs 2015 dichterbij brengen. Onderdeel van de afspraken is de zogeheten energietransitie: dat wil zeggen: de overgang van fossiele brandstoffen zoals olie, gas en kolen naar groenere energie, zoals zon en wind.

Er is wereldwijd voldoende aanleiding om de voortgang van de afspraken rondom energie en klimaat nauwlettend te volgen. De laatste jaren zien we een toename van extreem weer, waarbij de warmterecords elkaar opvolgen en oude minimumtemperaturen nog maar zelden in beeld komen. We hoeven alleen maar te denken aan de wolkbreuken die in juli van dit jaar delen van Nederland, België en Duitsland onder water zetten. Analyses van onder andere het klimaatpanel van de Verenigde Naties laten zien dat de opwarming van de aarde een van de oorzaken is van deze extreme weersomstandigheden.

Welke impact heeft de discussie rondom energie en klimaat op opinies en attitudes van jongeren in Nederland? Deze vraag staat centraal in het onderzoek dat EBN heeft laten uitvoeren door Motivaction. Uit de analyse blijkt dat veel jongeren zorgen hebben over de gevolgen van de klimaatverandering, maar ook dat er ook een groep jongeren is - een minderheid van rond de 20% - die zich eigenlijk nergens zorgen over maakt - behalve over de stijgende energieprijzen. Zorgen over een leefomgeving die onder druk staat vertalen zich ook op grote schaal in de bereidheid om iets te veranderen en de wens om nadrukkelijker deel te nemen aan de klimaatdiscussie.

Zorgen en verwachtingen

Jongeren die zich *helemaal geen zorgen* maken over klimaat en leefomgeving vormen nog geen tiende deel van de totale groep jongeren - een absolute minderheid. Op zijn minst *lichte zorgen* heeft bijna 80% van alle jonge Nederlanders. En hoe jonger hoe *meer* zorgen: het jongere deel van de jongeren (tussen 18 en 24 jaar) maakt zich *meer* zorgen dan het oudere deel (van 25 tot 35 jaar).

Waarover gaan die zorgen? Extreem weer, dreiging van natuurrampen, global warming, zeespiegelstijging, smelten van ijskappen zijn issues die veel worden genoemd. Maar ook gevolgen hiervan voor het besteedbaar inkomen leveren zorgen op – gezien het feit dat *stijgende energieprijzen* bovenaan het lijstje staat. Daarbij moet overigens worden aangetekend dat tijdens de uitvoering van het onderzoek de stijging van de gasprijzen bijna dagelijks in het nieuws was.

We zien een opmerkelijke samenhang met de opleiding van de jongeren. Hoger opgeleide jongeren maken zich veel meer zorgen dan lager opgeleiden (23% van de lager opgeleiden maakt zich *totaal geen zorgen* tegen 5% van de hoger opgeleiden). *Global warming* en *dreiging van natuurrampen* staat voor de hoger opgeleiden in de top drie waarover men persoonlijk de meeste zorg heeft. Bij lager opgeleiden zijn dat vooral de gevolgen voor de persoonlijke levenssfeer zoals *stijgende energieprijzen* en *extreem weer*.

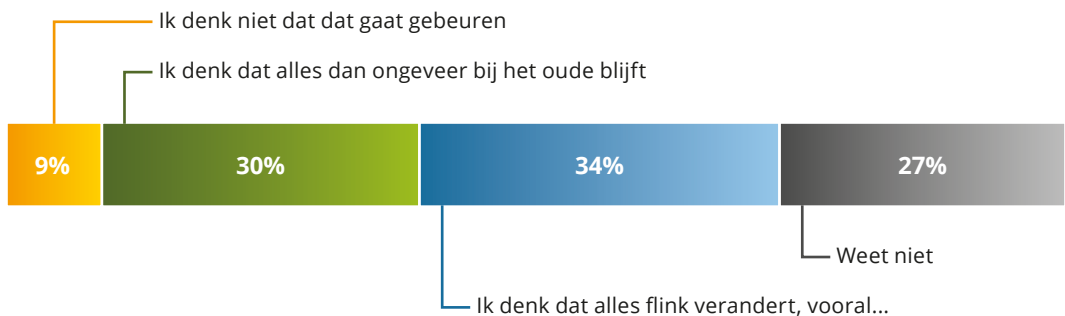
We hebben gevraagd welk beeld de jongeren hebben bij de verandering die ons te wachten staan als de aarde twee graden zou opwarmen. Niet iedereen kan daar antwoord op geven en bijna een op de tien mensen denkt ook dat het zover niet zal komen, maar degenen die hier *wel* een beeld bij hebben zijn ongeveer gelijk verdeeld over een groep van 30% die denkt dat 'alles ongeveer bij het oude blijft' en een iets grotere groep van 34% die denkt dat 'alles dan flink zal veranderen'. We zien hier opnieuw een samenhang met opleiding: hoe hoger de opleiding, hoe meer veranderingen worden verwacht.

De mensen die grote veranderingen verwachten zijn veelal ook de mensen die zich grote zorgen maken, en met name dan over *global warming*, *zeespiegelstijging*, *extreem weer* en *natuurrampen*. De mensen die denken dat alles ongeveer bij het oude blijft, maken zich soms ook zorgen, maar dan vooral over de zaken 'dichtbij huis' zoals de *energieprijzen* en minder over rampen.

Welke onderwerpen zijn voor jou persoonlijk reden tot zorg?

Wat is jouw beeld bij wat we ongeveer kunnen verwachten als de aarde 2 graden opwarmt?

Alle bovenstaande grafieken: Basis - allen, n=1.020

Kennis Energietransitie en klimaatakkoord

Zorgen vertalen zich bij veel jongeren in actie. Als je wilt weten hoe bewustzijn rondom energie en klimaat leidt tot de intentie om door je eigen gedrag iets te veranderen dan is het verstandig om eerst te kijken naar kennis en houding en dan naar het (voorgenomen) gedrag.

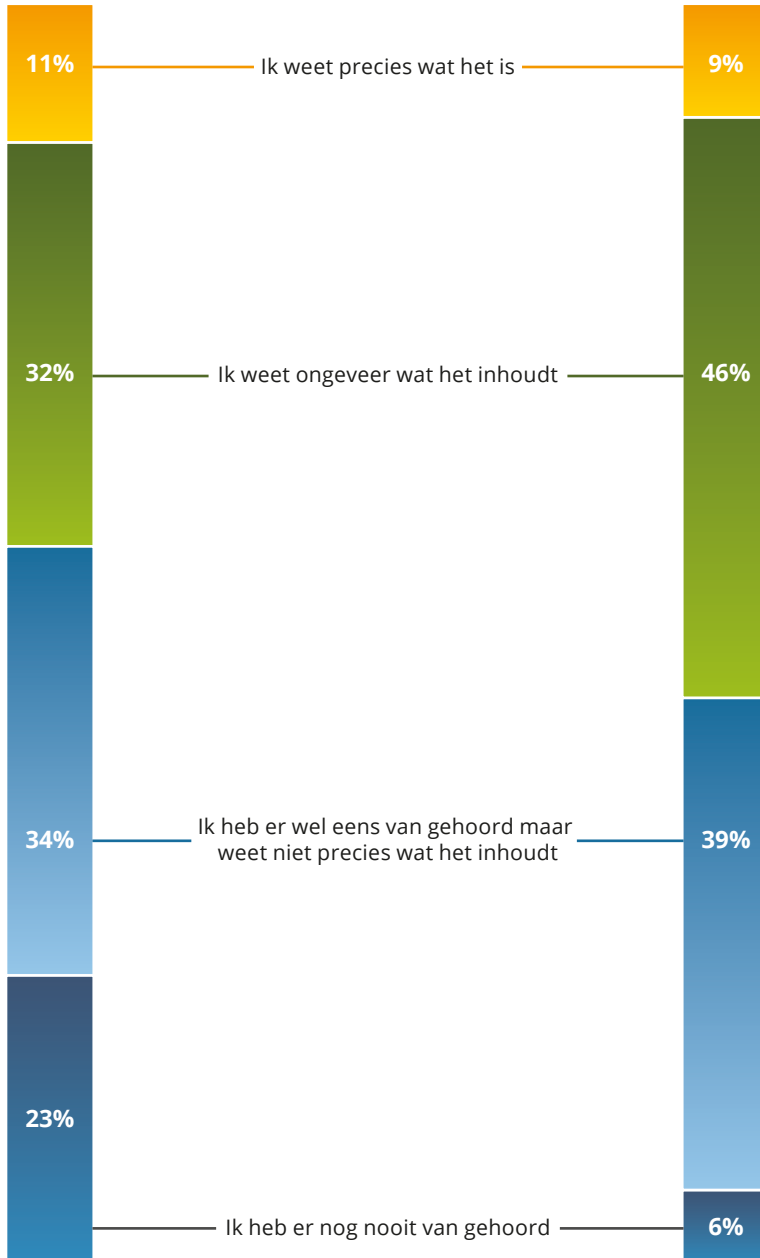
Wat weten jongeren eigenlijk van het onderwerp energietransitie? De term *energietransitie* is in elk geval bekend bij 75% van de jongeren. Toch weet ruim de helft van de jongeren niet *precies* wat de term inhoudt. We zien hier grote verschillen naar opleiding: hoe hoger de opleiding hoe beter men bekend is met de term. En wat ervaren jongeren zelf van de energietransitie? Ook hier geeft het overgrote deel van de jongeren vooral de *stijgende energietarieven* als merkbaar effect. Dit wordt genoemd door twee derde (65%) van alle ondervraagden. Er worden ook andere gevolgen genoemd zoals de *overgang van gas naar elektra* en het *plaatsen van windmolens*.

Eenzelfde beeld zien we ten aanzien van de kennis van jongeren over het *klimaatakkoord*. De term heeft weliswaar bijna iedereen wel eens gehoord, maar bijna de helft van de jongeren weet niet wat het klimaatakkoord precies inhoudt. Vooral de mensen die zich zorgen maken en die flinke veranderingen verwachten van het opwarmen van de aarde – dit zijn weer vooral de hoger opgeleiden - zijn hier relatief goed van op de hoogte.

In hoeverre ben je bekend met de term...

Energietransitie

Klimaatakkoord

Alle bovenstaande grafieken: n=1.020

Houding Energietransitie

En dan de houding. Uit alles blijkt dat bij jongeren een redelijk, zij het niet unaniem, draagvlak bestaat voor de energietransitie. Zo noemt ruim twee derde van de jongeren de energietransitie 'een verstandige stap' en is het slechts één op de zeven die uitspreekt dat het *niet* verstandig is – dit zijn dan vooral de mensen die denken dat het wel meevalt met de opwarming van de aarde en degenen die zich weinig zorgen maken over klimaat en leefomgeving.

Niet alleen *verstandig*, maar ook *nodig*, zeggen vooral bijna al degenen die zich zorgen maken (en die flinke veranderingen voor onze leefwereld verwachten bij een opwarming van twee graden). De energietransitie is nodig *ondanks* het feit dat een grote meerderheid zich realiseert dat de burger uiteindelijk opdraait voor de kosten van energietransitie. Een minderheid van een op de vijf jongeren vindt de energietransitie echter *onnodig*. Dit zijn overigens mensen die zich bovengemiddeld bewust zijn van de kosten. En ongeveer een kwart van de jongeren van de jongeren vindt de energietransitie *overdreven* c.q. *een hype*.

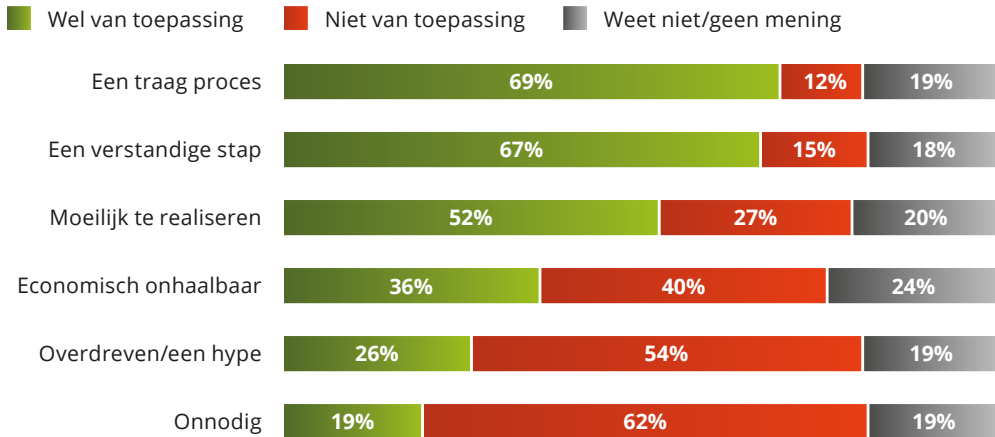
Een redelijk draagvlak bij de jongeren neemt niet weg dat veel jongeren nog wel kanttekeningen plaatsen bij de energietransitie. Zo vindt bijna 70% dat het *een traag proces* is en denkt meer dan de helft van de jongeren ook dat het *moeilijk te realiseren* is. Bij de economische haalbaarheid heeft ruim een derde van de jongeren twijfels. De energietransitie roept daarom enerzijds gevoelens van *optimisme* en *enthousiasme* op, maar anderzijds is het *vertrouwen* in de voortgang tamelijk gering. Al met al leidt dit soms tot een gevoel van *machteloosheid*.

Ondanks brede steun voor de energietransitie is lang niet iedereen voorstander van het dichtdraaien van de gaskraan in Groningen. Mogelijk denkt men daarbij aan de stijgende gasprijs of aan de economische haalbaarheid van de energietransitie. In elk geval vindt bijna een derde van de ondervraagde jongeren dat het Groninger gasveld open moet blijven (in de regio noord is dat lager maar toch nog steeds 22%). Dus beëindigen van de lucratieve gaswinning is op zijn minst controversieel onder jongeren.

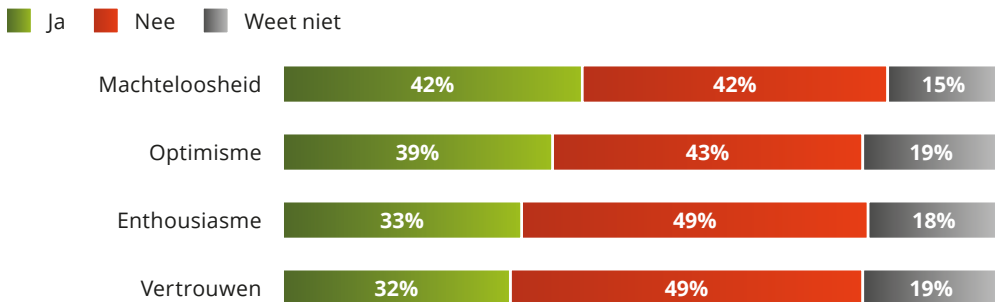
Verder lijkt het erop dat de energiediscussie ook de weg vrijmaakt voor nieuwe gedachten over kernenergie. Slechts voor weinigen (12%) is kernenergie een reden tot zorg over klimaat en leefomgeving, terwijl bijna de helft van de jongeren (47%) aangeeft dat we kernenergie moeten invoeren als groene energiebron.

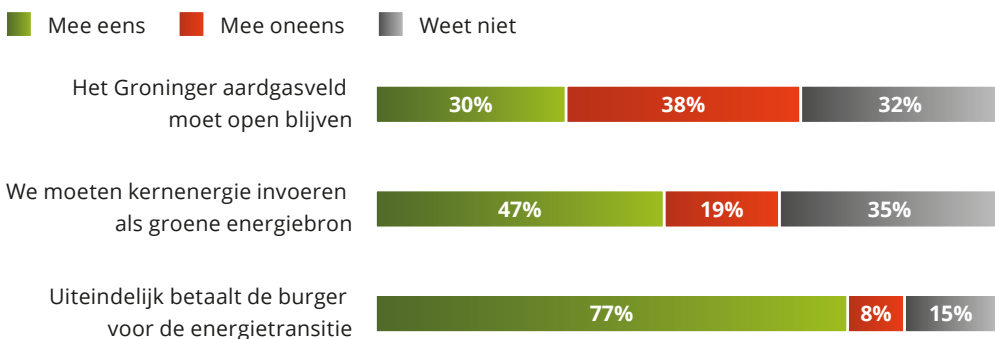
Vind je deze omschrijvingen wel of niet van toepassing op de energietransitie?

Als je denkt aan energietransitie, welk gevoel roept dat bij je op?

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende uitspraken?

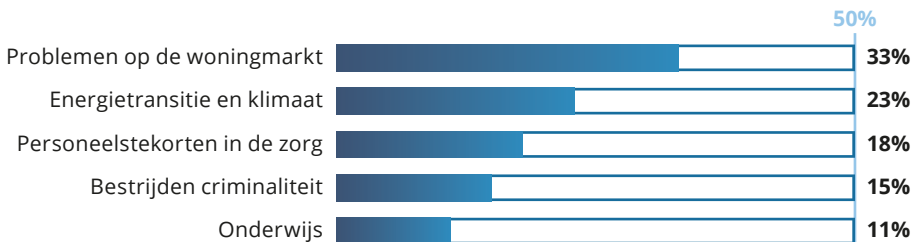
Alle bovenstaande grafieken: n=1.020

Houding klimaatprobleem

Het Klimaatprobleem is - na de problemen op de woningmarkt - het maatschappelijk probleem waar de meeste aandacht naar uit moet gaan.

Het klimaatprobleem heeft urgentie, zo niet voor alle jongeren dan toch voor een groot deel van de jongeren. Ongeveer zes van de tien van de jongeren vindt het een groot probleem, en voor vier van de tien is het klimaat ook *de belangrijkste* maatschappelijke uitdaging. Daar tegenover staat dat een derde van de jongeren vindt dat het probleem wordt overdreven, dat voor 22% een klimaatakkoord overbodig is en ook 25% vindt dat uitwerkingen zoals het halveren van de uitstoot niet nodig zijn.

Naar welk maatschappelijk probleem moet volgens jou de eerste aandacht naar uitgaan?

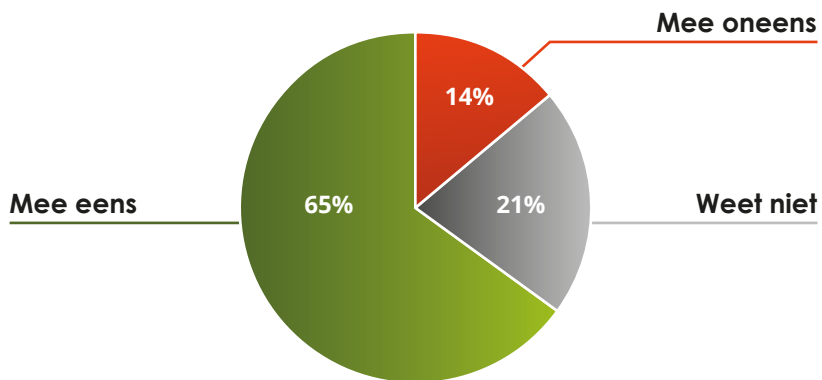
Klimaatakkoorden: onmisbaar voor de meerderheid en overbodig voor een minderheid. Twee derde van de ondervraagden heeft in elk geval de overtuiging dat het verstandig is om het klimaatakkoord wel na te komen als we grotere problemen in de toekomst willen vermijden.

Wat is jouw indruk van de klimaatdiscussie en het klimaatakkoord?

Alle bovenstaande grafieken: n=1.020

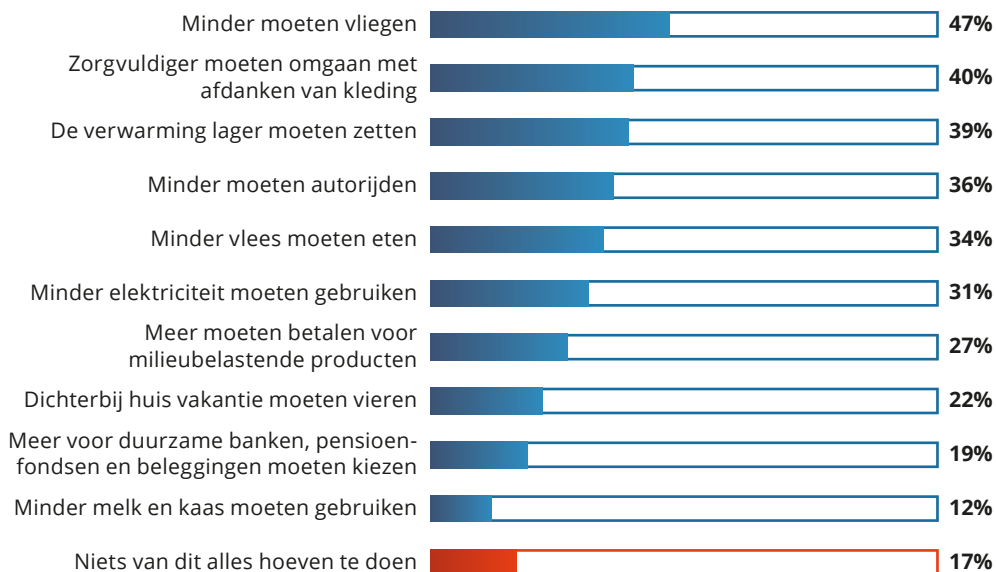
“Door nu de afspraken in het klimaatakkoord niet na te komen zorgen we voor grotere problemen in de toekomst.”

Gedrag energietransitie

Hoe komen we het klimaatakkoord na en hoe geven we vorm aan de energietransitie? Daarvoor moet iets in het gedrag van mensen veranderen (en in het gedrag van bedrijven en overheden). Veel jongeren zijn het erover eens dat het vooral *belangrijk* is dat mensen *minder gaan vliegen*, dat *mensen de verwarming lager moeten zetten* en *minder vlees moeten eten*. Opmerkelijk is ook dat een groot deel van de jongeren het belangrijk vindt dat met het *afdanken van kleding* zorgvuldiger wordt omgegaan. Minderen met het *gebruik van kaas en melk* daarentegen, en ook letten op de *duurzaamheid van financiële producten* staat nog niet zo hoog op de agenda.

Om milieuschade te verminderen, vind ik dat mensen:

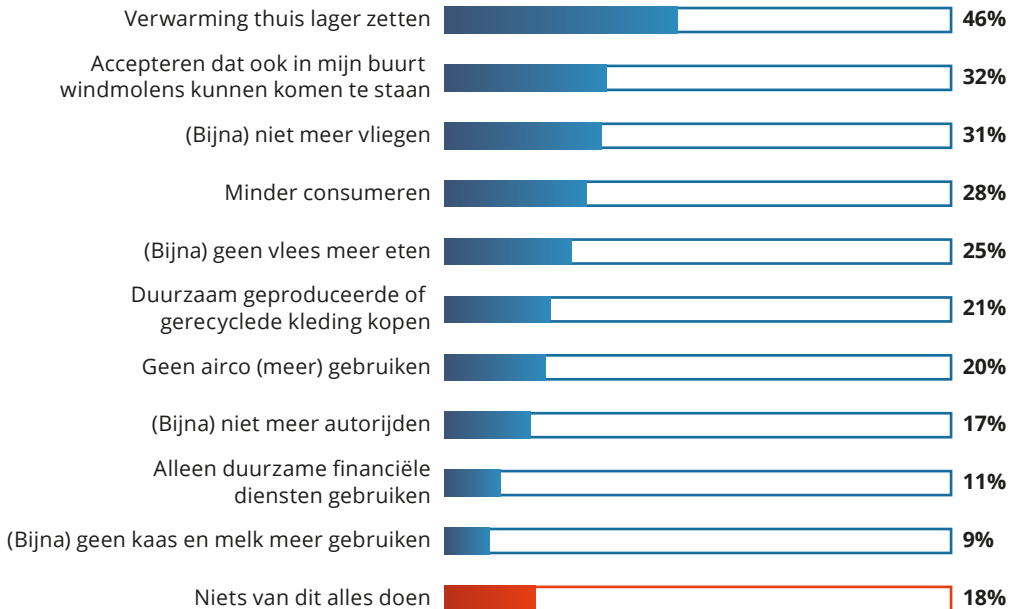

Een minderheid van 17% van de jongeren is van mening dat het eigenlijk *niet nodig* is om welk actie dan ook te ondernemen. Uiteraard hangt dit samen met hoeveel zorgen men zich maakt. Van degenen die zich niet of nauwelijks zorgen maken vindt bijna de helft het ook niet nodig om actie ondernemen.

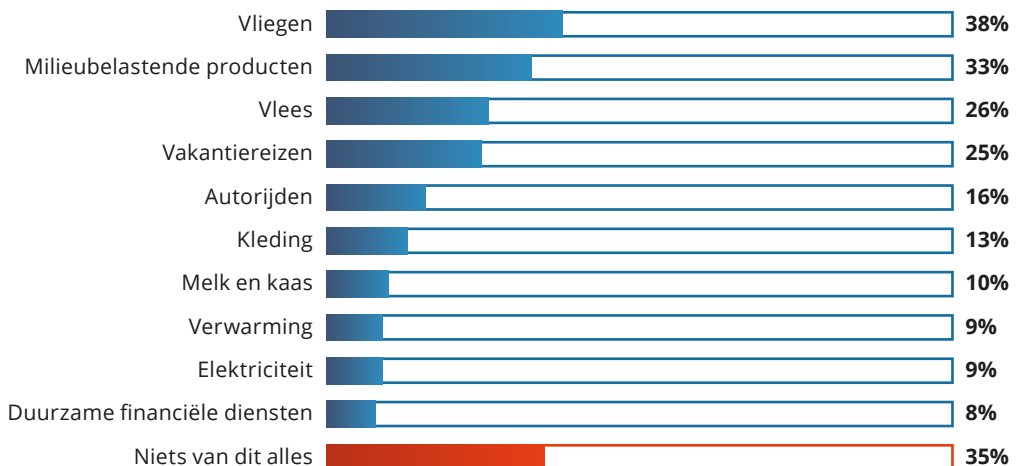
Actie verlangen van anderen is nog wat anders dan zelf actie ondernemen. Toch zien we hier een flinke persoonlijke bereidheid om gedragsconsequenties te verbinden aan de eigen overtuigingen. Weliswaar ook hier een groep van 18% die zelf *niets* wil doen. Daartegenover staat een ruime meerderheid van meer dan 80% die *wél* wat wil doen. Dan denkt men vooral aan de *verwarming lager zetten*, *minder vliegen*, *minder consumeren* en *minder vlees eten* (in deze volgorde). De bereidheid bestaat om de consumptie op allerlei vlak terug te schroeven. Daarnaast zijn veel jongeren

ook bereid meer *belasting te betalen*, vooral als het gaat om vliegen, producten die milieu en klimaat belasten en specifiek vlees (in de genoemde volgorde). Voor het betalen van zwaardere belastingen op *verwarming en elektriciteit* is de bereidheid daarentegen veel minder groot. En 35% van de jongeren heeft geen enkele bereidheid om meer belasting te betalen om milieuschade te compenseren.

Om milieuschade te verminderen, ga ik zelf:

Om milieuschade te compenseren ben ik bereid meer belasting te betalen voor:

Alle bovenstaande grafieken: Basis - allen, n=1.020

Overheid en klimaatbeleid

Naast wat je zelf kunt doen zijn er dingen die je kunt verwachten van anderen, zoals van de overheid en van het bedrijfsleven. Zo is ongeveer de helft van de jongeren van mening dat zowel de overheid als bedrijven zich nu onvoldoende inspannen voor het uitvoeren van het klimaatakkoord. Over de inspanningen van boeren wordt welwillender gedacht. Boeren krijgen het voordeel van de twijfel als het gaat om hun betrokkenheid bij het milieu- en klimaatprobleem. De helft van de jongeren vindt dat boeren voldoende bijdragen. Maar toch ook een kwart vindt dat boeren nog wel een tandje bij kunnen zetten in hun bijdrage.

De klimaataanpak van de overheid roept *nauwelijks vertrouwen* op, laat staan *enthousiasme*; wel zorgt de afhankelijkheid bij velen voor een gevoel van *machteloosheid*. Het overheersende idee is dat het economisch belang bij de overheid meestal boven klimaat en leefomgeving gaat. Dat zorgt uiteindelijk ook voor matig vertrouwen dat een nieuw kabinet het klimaat hoog op de agenda zal zetten. Wel ziet men een aantal bedrijven die een gunstige uitzondering vormen. Daarbij worden in eerste plaats energiebedrijven genoemd (meest genoemd is Vattenfall) en daarnaast ondernemingen die een groene keuze voorstaan (zoals Triodos en ASN Bank, maar ook de NS, Tesla en zelfs Shell).

Wat is jouw indruk van de klimaatdiscussie en het klimaatakkoord?

■ Mee oneens   ■ Mee eens   ■ Weet niet

De overheid spant zich voldoende in voor het uitvoeren van het klimaatakkoord.

Bedrijven spannen zich voldoende in voor het uitvoeren van het klimaatakkoord.

Maatschappelijke organisaties en actiegroepen spannen zich voldoende in voor het uitvoeren van het klimaatakkoord.

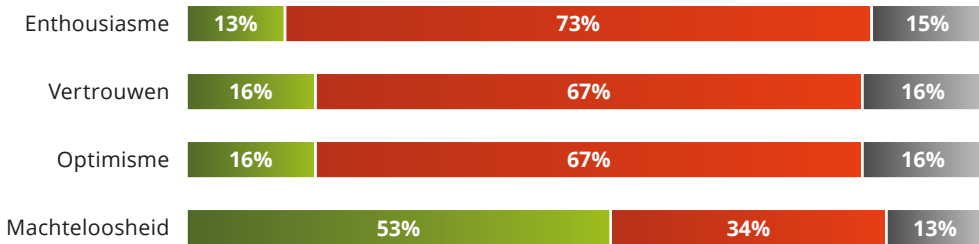
Nederlandse boeren dragen al voldoende bij aan het milieu

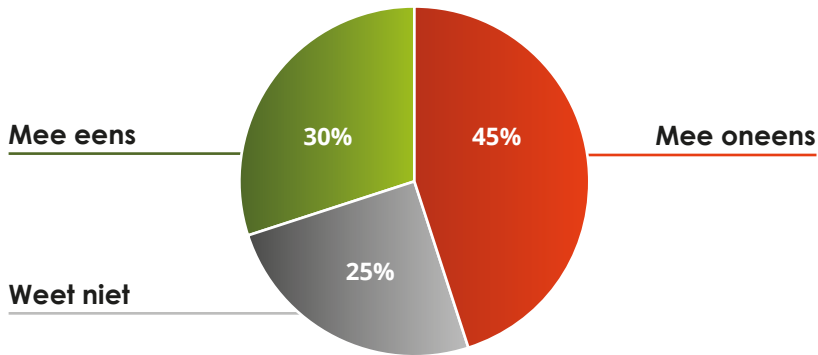
Alle bovenstaande grafieken: n=1.020

Als je denkt aan de energietransitie, welk gevoel roept dat bij je op?

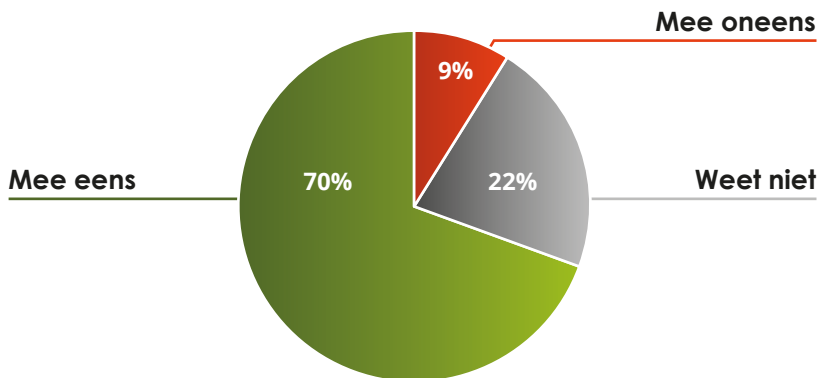
■ Ja ■ Nee ■ Weet niet

“Ik heb er volledig vertrouwen in dat het nieuwe kabinet het klimaat hoog op de agenda zet.”

“Economische belangen gaan bij de overheid meestal boven klimaat en leefomgeving.”

Alle bovenstaande grafieken: n=1.020

Welke keuzes moeten er gemaakt worden?

Er is een hoge bereidheid bij jongeren om het gedrag te verduurzamen en om zelf minder te gaan consumeren. Maar er is ook een gevoel van afhankelijkheid en machteloosheid als het gaat om de acties van bedrijven en overheden.

Hoe kun je in de ogen van jongeren meer vertrouwen creëren in de voortgang van de duurzaamheidsagenda en mogelijk ook de *sense of control* verbeteren?

Het begint er in elk geval mee *nu* de afspraken in het klimaatakkoord na te komen. Vrijwel iedereen is het erover eens dat we hiermee grotere problemen in de toekomst kunnen vermijden. Niet controversieel onder jongeren is verder het uitgangspunt dat de vervuiler zijn eigen rekening betaalt, ook als het gaat om energiegebruik. Dat betekent onder andere dat de kosten voor energie en milieuschade verdisconteerd moeten worden in de prijs van producten. We zagen al dat een groot deel van de jongeren er geen moeite mee heeft als dat betekent dat de prijs omhoog gaat van producten en diensten die milieu en klimaat belasten, waaronder ook vervoer per vliegtuig en consumptie van vlees.

Wat is jouw indruk van de klimaatdiscussie en het klimaatakkoord?

■ Mee oneens   ■ Mee eens   ■ Weet niet

Er moet een minister voor klimaat komen die jonger is dan 35 jaar

Jongeren onder de 35 moeten vast vertegenwoordigd zijn bij toezichhoudende instanties en denktanks (zoals het Planbureau)

De stem van jongeren wordt onvoldoende gehoord in de klimaatdiscussie

Alle bovenstaande grafieken: n=1.020

Het belang van milieu en klimaat voor jongeren kan worden onderstreept door het een eigen ministerie te geven, zo mogelijk met een klimaatminister afkomstig uit de eigen leeftijdsgroep. De stem van jongeren in de klimaatdiscussie kan worden gewaarborgd door jongeren vast te vertegenwoordigen in toezichthoudende organen en denktanks. Het is in het belang van jongeren om de haalbaarheid en betaalbaarheid in het oog houden. Jongeren vinden daarom dat we niet lichtzinnig moeten denken over het stoppen van de gaswinning in Groningen en dat we hier op zijn minst een discussie over moeten voeren. Ook zal opnieuw een serieuze discussie moeten worden gevoerd over de rol van kernenergie.

Door nu de afspraken in het klimaatakkoord niet na te komen zorgen we voor grotere problemen in de toekomst

Klimaat, milieu en energie moeten een eigen ministerie krijgen en niet zoals nu bij het ministerie van Economische Zaken worden ondergebracht

De vervuiler moet de rekening betalen, ook bij het energiegebruik

Alle bovenstaande grafieken: n=1.020

Onderzoeksspecificaties

Het onderzoek is uitgevoerd door onderzoeksbureau Motivaction in opdracht van Energie Beheer Nederland.

Doelgroep & steekproef

n=1.020, jongeren 18-35, representatief Nederland

Veldwerkperiode

15 oktober t/m 26 oktober 2021

Opmerking t.a.v. de termen 'hoog' en 'laag' opgeleid

Het opleidingsniveau is als volgt verdeeld:

Hoog

Master HBO/WO, post-doctoraal
Bachelor HBO/WO propedeuse
HBO/WO

Midden

Havo/VWO bovenbouw
Havo/VWO onderbouw
MBO-2,-3,-4/MBO voor 1998

Laag

VMBO (theoretisch/gemengd)/Mavo/VMBO
(beroepsgericht)/MBO-1
Basisschool

Meer weten?

Contactpersoon EBN

Tessa Oostdam | tessa.oostdam@ebn.nl

Contactpersoon Motivaction

Gerard van der Werf | g.vanderwerf@motivaction.nl

